

Papp Miklós

A vallásosság erkölcsi erénye

Teológiai Etika 1.
A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola
Morálteológia Tanszékének sorozata

Sorozatszerkesztő:
Dr. Papp Miklós

Papp Miklós

*A vallásosság
erkölcsi erénye*

L'Harmattan Kiadó
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola
Budapest, 2015

Lektorálta:
Dr. Harsányi Pál Ottó OFM
Dr. Várnai Jakab OFM

A könyv megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

© Dr. Papp Miklós, 2015
© L'Harmattan Kiadó, 2015
© Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, 2015

Bevezetés

*„Ki mint imádkozik, úgy is él.”
Klaus Demmer*

A valláserkölc a Láthatatlan iránt megnyilvánuló igényességről szól. Az életvezetés oka láthatatlan. Az ember élete feladat, nincs készen: az idő, a testi világ, az embertársi kapcsolatok tulajdonképpen nyersanyagok, melyekre egy saját élettervet vetítünk. Annak a szempontjai a gondolatvilágban dőlnek el, hogy ki hogyan bánik a látható emberekkel, az anyagvilággal, az idővel. A látható igazgatásának-alakításának az oka láthatatlan. Azért tud az ember a látható részcélokkal jól bánni, mert mindig a láthatatlan lebeg a szeme előtt. A láthatatlan gondolatok tervet adnak az időnek, helyértéket adnak a dolgoknak, összpontosítást az erőknek, céltudatosságot a napirendnek, válogatást a kapcsolatoknak. Az életvezetésre különösen igaz, hogy a döntő mindig az, amit nem látunk. Isten láthatatlansága arra teszi érzékennyé a keresztények szemét, ami láthatatlan, mégis döntő.

A keresztény egész életét a Láthatatlannal szemközt éli. Csodálatos módon ez a Láthatatlan nem maradt abszolút megközelíthetetlen, már az ószövetségi igazak úgy éltek, mintha „a láthatatlant látták volna” (Zsid II,27), de a Láthatatlan történelmileg láthatóvá Jézus Krisztusban lett. A keresztény számára ez radikális fordulat: mindennek a középpontja Krisztus. Gondolkodása, életvezetése és szenvedései vonatkoztatási pontjait Krisztusban és az általa kinyilatkoztatott Szentháromságban keresi. Krisztusban az örökkévaló betört a történelembe és a személy életébe. Ettől az ajándéktól az ember egyenesen megigézetté, elbűvöltté válik. Már nem Istent használja életvezetése eszközéül, hanem beáll Isten nagyszerű „gondolkodásába”, üdvtervébe, szőlőskertjébe. Életét úgy vezeti, hogy átengedi, sőt, kiszolgáltatja. Attól lesz önmaga, ha szeretetben átadja önmagát.

A valláserkölc Istenhez akar odavezetni, de ezzel nem elvezetni akar világtól. Az „adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené!” (Mk 12,17) krisztusi felszólítást szabad szétválasztottan is értelmezni: van, ami csak Istennek jár. Ilyenek pl. az imádás, a hódolat, a szív közepe, a legvégső remény, az abszolútumként való etikai elismerés. De Krisztus mondatában látni kell az összetartozást is: ha megadjuk Istennek, ami az Istené, akkor ez visszahat ránk személyes és közösségi síkon is, s meg tudjuk adni az embernek, ami az emberé. A valláserkölc igényesen oda akar vezetni Istenhez, hogy onnan igényesen forduljunk másokhoz, önmagunkhoz és a teremtett világhoz. Az Istennel szemközt megtapasztalt szeretetet és igazságot szeretné az ember átültetni a saját életvezetésére, valamint a közösségi életvezetésre, a politika, gazdaság, kultúra szintjére is. A valláserkölc tudatosítani akarja: a kereszténység nem odamenekülést jelent Istenhez és elmenekülést a világtól, mert éppen az van igaz módon jelen a világban és önmagánál, aki Istennél van. Mivel a világban mindenki benne él akár családos emberként, akár vállalkozóként vagy akár szenvedő betegként, ezért Istennél is jelen kell lennie, hiszen nem „valahogy” akarunk jelen lenni és boldogok lenni, hanem a lehető legjobban. Ha létezik erkölcsi felelősség az életvezetésért, akkor annak elsőrangú dolga az istenkapcsolat igényessége. Ha az istenkapcsolat az origó, minden beteljesülés és kudarc azon múlik, akkor a legelmélyültebb és legmegfeszítettebb erkölcsi igényességet éppen ide kell hozni. Olcsó istenkapcsolattal nem lehet felelős, nehéz, bonyolult, keresztbordozó életet élni. „Ki mint imádkozik, úgy is él” – a belső és külső világ nem két világ, ami belül történik, az akar megtestesülni; a jó életvezetés, de a csőd is a belső világ csöndességében kezdődik. A keresztények számára az élet vezetése és a világ alakítása az imádságban veszi kezdetét és mintáját, melyet mélységesen meghatároz Krisztus kenózis, keresztje és feltámadása. Az ember a Szentháromság misztériumától lenyűgözötté válik, egész élete és cselekvése tulajdonképpen előrébb tapogatózás lesz „Deus semper maior” misztériumába, ami kalandot és keresztet is jelent.

Hálával szemléljük a könyvben az ikonokat, melyeket maguk a festők vagy magángyűjtők ajánlottak fel. Az ikonok festett teológiát jelentenek, Damaszkuszi János szerint, amit a beszéd jelent a fülnek, azt jelenti a kép a szemnek. Az evangélium a leírt örömhír, az ikon a megfestett örömhír. A keleti teológia szerint az Őskép erejével jelen van a képben, azaz az ikonok nem egyszerűen képek, nem egyszerűen szemléltetnek, nem az esztétikát szolgálják. Az ikont szemlélni kell, s az ikon megelevenedik és megszólal.

Ahogy az életvezetés egyetlen valóság, úgy a teológia, a valláserkölc, az ikonok világa és a Liturgia sem akar életünk egy-egy darabja lenni, hanem egyetlen valóság. A valláserkölc világához nem is illenek másféle képek, csak ikonok igazán méltók, melyeket olvasás közben szemlélve megerősödnek bennünk a teológiai igazságok, s majd remélhetőleg életté is válnak – az Őskép ereje által.

A jelen könyv a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Morálteológia Tanszékének kiadványa, egyben az induló Teológiai Etika sorozatának első kötete. Hálásan köszönöm meg Várnai Jakab rektornak és Harsányi Pál Ottó morálteológusnak a szakmai és baráti támogatást. Külön köszönettel tartozom a Vida Mártának a tördelésért, a L'Harmattan kiadónak a mű kiadásáért, valamint a Nemzeti Kulturális Alapnak a könyv megjelenése támogatásáért.

A könyvet szeretném a szüleimnek ajánlani: ők ültették el a szívembe az Isten feltétlen szeretetét örömeinkben és küzdelmes napokban is. A magam módján ugyanezt a mindenben kitartó szeretetet szeretném továbbadni, aminek eredete messze túl a szüleimen az üres sírnál van.

Budapest, 2014. december 1.

Papp Miklós

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
<i>A vallásosság erénye mint válasz Isten megjelenő dicsőségére</i>	11
Hivatás az életszentségre	13
Életszentség, boldogság és erények	25
Célok és módszerek a valláserkölcis kidolgozásában	44
<i>Ki mint imádkozik, úgy is él</i>	55
Isten imádságra hív	57
Isten neve és imádása	57
Az imádság és az életvezetés	68
Az imamódok visszahatása az életvezetésre	89
Erkölcsei felelősség az ima gyakorlati alakításáért	117
<i>A misztika és aszketika jelentősége az erkölcsi életvezetésben</i>	127
A misztika a morál kezdetén, folyamatában és beteljesülésében	129
Az aszkézis nélkülözhetetlensége	148
<i>Istent tisztelni személyekben, szimbólumokban, esküben</i>	163
A szakramentális gondolkodás	165
Istent tisztelni személyekben	166
Istent tisztelni jelekben	178
Az istentisztelet különös formái	204
<i>Visszaélés Isten nevével</i>	223
Tisztátalan beszéd és magatartás	225
A babona, amikor Istent tárgyszerűen akarjuk használni	241
Visszaélés az „Isten nevében” rejlő hatalommal	257
<i>Az evangéliumi tanácsok</i>	261
Mindannyian meghívottak vagyunk a tökéletességre	263
Krisztus követése: az evangéliumi tanácsokban megjelenő mag	267
Szerzetesek, laikusok és egyházmegyes papok	275
Szegénység: élni a határon	280
Tisztaság	291
Az engedelmesség	305

<i>A vasárnap mint vertikális közösség Istennel</i>	323
Az idő megszentelése.	325
A Szent Liturgia és az etika	345
Az élet megszentelése a szentségekkel	366
<i>A vasárnap mint a horizontális közösség napja</i>	391
A vasárnap ragyogása	393
A vasárnapi pihenés	394
Családi, baráti, közösségi szeretetkapcsolatok ápolása	407
A magány és az életdöntések ideje	410
Szellemi és kulturális javak.	419
A vasárnap a természetvédelem megerősítése.	425
<i>A vallásosság erénye elleni bűnök</i>	433
Nemet mondani valamiért, s nem valami ellen.	435
Árnyalt viszonyulás az ateizmushoz	435
Istenben tévesen hinni – a hamis istenkép	466
Visszaélés a transzcendens irányultsággal.	477
Erkölcsi felelősség a hitért	491
<i>Irodalomjegyzék</i>	513
<i>Ikonok jegyzéke</i>	522

A L'Harmattan Kiadó kötetei megrendelhetők,
illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:
L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: (1) 267-5979
harmattan@harmattan.hu;
www.harmattan.hu

Felelős kiadó
Dr. Várnai Jakab OFM
a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola rektora
Gyenes Ádám
a L'Harmattan Kiadó ügyvezető igazgatója

Borító: Tanító Krisztus (bolgár festő, magángyűjtemény)
Szerkesztés és tipográfia: Vida Márta
Nyomdai munkálatok: Robinco Kft.
Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

ISBN 978-963-236-936-5
ISSN 2416-0660